

॥ ਅਧਿਆਇ-6 ॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਦੇ ਗੁਣ, ਰਾਮਨੌਮੀ ਉਤਸਵ, ਚੰਦਨ ਸਮਾਰੋਹ, ਉਰਸ ਅਤੇ ਰਾਮਨੌਮੀ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ, ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਦੇ ਗੁਣ

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਬੇੜੀ ਦੇ ਮਲਾਹ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨਨ ਹੈ ਕਿ ਖੈਰੀਅਤ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਇਸ ਭਵਸਾਗਰ ਦੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰ ਦੇਣਗੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਉਦੀ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਦੇਖੋ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਿਹਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਵਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਛੋਹ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਹੈ। ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ, ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਇਕ ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਗਲਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਥਰੂਆਂ ਦੀ ਧਾਰ ਵਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਦਿਲ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੋਹਮ ਭਾਵ ਜਾਗ ਕੇ ਆਤਮਾਨੁਭਵ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਦਾ ਭੇਦ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕਦਮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਾਲ ਅਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਲ-ਪਲ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਕਥਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਸਰਵਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਏਦਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੀ ਭਾਗਵਤ ਜਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਉਦਵਗੀਤਾ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਅਰਥ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਾਂ। ਉਦੋਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਵਾਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲਿਖਵਾਉਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਵਧਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਆਖਰੀ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਅਥਿਨਾਸ਼ੀ ਸੁੱਖ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ

ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਨਮਨ ਕਰਕੇ ਇਕਾਗਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਕਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਚਾਰ ਰਾਹ ਹਨ—ਕਰਮ, ਗਿਆਨ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਭਗਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ, ਖੱਡਿਆਂ/ਖੱਡਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਖੱਡਿਆਂ/ਖੱਡਾਂ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਧੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦੇ ਜਾਉਗੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮੰਤਵ ਭਾਵ ਈਸ਼ਵਰ ਤੱਕ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਉਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਨੇ ਫੈਸਲਾਕੁੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ, ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਲੀਨ ਕਰਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇਪਨ ਵਿਚ ਵੀ ਏਕੀਕਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾ ਨੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਨੇ ਆਪ ਜਿਹੜੇ ਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

“ਮੇਰੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕਦੀ ਵੀ ਅੰਨ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਭਗਤ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਫਿਕਰਮੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਵੀ ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਇਹੀ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਜੇ ਕੁਝ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਗੋ। ਸੰਸਾਰਿਕ ਮਾਣ ਅਤੇ ਉਪਾਧੀਆਂ ਤਿਆਗ ਕੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਹੋਵੋ। ਸੰਸਾਰਿਕ ਸਾਧਨਾ ਨਾਲ ਕੁਰਾਹੇ ਨਾ ਪਵੋ। ਆਪਣੇ ‘ਦੇਵਤਾ’ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਪਕੜ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਗਾਉ। ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਨਾ ਜਾਉ, ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਲਗਾਈ ਰੱਖੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਰੀਰ, ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਮੌਜ-ਮਸਤੀ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਚਿੱਤ ਸਥਿਰ, ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਨਿਡਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਚੰਚਲਤਾ ਨਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।”

ਬਾਬਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਸ਼ਿਰਡੀ ਦੇ ਰਾਮਨੌਮੀ ਉਤਸਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਰਡੀ ਵਿਚ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਮਨੌਮੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਵਰਣ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਈਂ-ਲੀਲਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (1915) ਦੇ ਸਫਾ 197 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਪਰਗਾਂਵ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲਰਾਵ ਗੁੰਡ ਨਾਂਅ ਦਾ ਇਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਬਾ ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਹੁਟੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਰਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸੰਨ 1897 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਕਿ ਸ਼ਿਰਡੀ ਵਿਚ ਉਰਸ ਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਿਰਡੀ ਦੇ ਹੋਰ ਭਗਤਾਂ ਤਾਤਿਆ ਪਾਟਿਲ, ਦਾਦਾ ਕੋਤੇ ਪਾਟਿਲ ਅਤੇ ਮਾਧਵਰਾਵ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਰਸ ਭਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਆਗਿਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਤਾਂ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਗਿਆ ਮਿਲ ਗਈ। ਬਾਬਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਰਾਮਨੌਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਰਸ ਭਰਨਾ ਤੈਅ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਨੇ ਇਹ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਰਸ ਅਤੇ ਰਾਮਨੌਮੀ ਤਿਉਹਾਰਾ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਏਕਤਾ, ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਤਵ ਪੂਰਾ ਸਫਲ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲੀ ਰੁਕਾਵਟ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਦੂਜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਰਡੀ ਤਾਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਖੂਹ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤਾਂ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਨੇ ਉਸ ਵਿਚ ਫੁੱਲ ਪਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਇਕ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਇਸ ਲਈ ਤਾਤਿਆ ਪਾਟਿਲ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਣੀ ਮੰਗਵਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਲੱਕੜੀ ਅਤੇ ਬਾਂਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੋਪਾਲਰਾਵ ਗੁੰਡ ਦੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦਾਮੂ-ਅਣਾ ਕਾਸਾਰ ਅਹਿਮਦਨਗਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਔਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁੱਤਰ ਰਤਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁੰਡ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਝੰਡਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਕ ਝੰਡਾ ਜਗੀਰਦਾਰ ਨਾਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨਿਮੋਣਕਰ ਨੇ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਝੰਡੇ ਬੜੀ ਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਜਲੂਸ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਅਤੇ ਆਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਸਜਿਦ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ 'ਦਵਾਰਕਾ ਮਾਈ' ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੁੱਕਰਾਂ ਉੱਪਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੁਣ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚੰਦਨ ਸਮਾਰੋਹ

ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜਿਹੜਾ ਚੰਦਨ ਉਤਸਵ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਕੋਰਹਲ ਦੇ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਅਮੀਰ ਸ਼ਕਰ ਦਲਾਲ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਉਪਜ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਸਵ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਚੰਦਨ ਪੀਸ ਕੇ ਲੇਪ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਚੰਦਨ-ਧੂਪ ਥਾਲੀਆ ਵਿਚ ਭਰੀ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਬਾਨ ਬਾਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਖੀਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਜਲੂਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਲੀਆਂ ਦਾ ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਧੂਪ ਨਿੰਮ 'ਤੇ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਉਪਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਤਸਵ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਅਮੀਰ ਸ਼ਕਰ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਉਸਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਝੰਡੇ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੰਦਨ ਦਾ ਜਲੂਸ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਬੰਧ

ਰਾਮਨੌਮੀ ਦਾ ਦਿਨ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾਦਾਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਵੱਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਤਾਤਿਆ ਪਾਟਿਲ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਇਕ ਪਰਮ ਭਗਤ ਔਰਤ ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮਾਈ ਸੰਭਾਲਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਕੰਮ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਆਪ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ, ਸਫ਼ੈਦੀ ਕਰਨੀ ਆਦਿ। ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਫ਼ਰਸ਼ ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਧੂਣੀ ਬਾਲਣ ਕਰਕੇ ਕਾਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਚਾਵੜੀ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਧੂਣੀ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਫਾਈ ਤੇ ਸਫ਼ੈਦੀ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਦਾ ਕੰਮ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਾਉਣਾ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਵੱਡਾ ਭੋਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮਾਈ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਧਨਾਢ ਭਗਤ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਉਰਸ ਦਾ ਰਾਮਨੌਮੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਨ

ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੱਧਦਾ ਹੀ ਗਿਆ। ਸੰਨ 1911 ਵਿਚ ਇਕ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਈ। ਇਕ ਭਗਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਰਾਵ ਜੋਗੇਸ਼ਵਰ ਭੀਸ਼ਮ (ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਸਗੁਣ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਲੇਖਕ) ਅਮਰਾਵਤੀ ਦੇ ਦਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਖਾਪਰਡੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਰਡੀ ਦੇ ਦਿਕਸ਼ਿਤ-ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਲੇਟ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣ ਰਾਵ ਉਪਨਾਮ ਕਾਕਾ ਮਹਾਜਨੀ ਪੂਜਾ-ਸਮੱਗਰੀ ਲੈ ਕੇ ਮਸਜਿਦ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਿਰਡੀ ਵਿਚ ਉਰਸ ਅਤੇ ਮੇਲਾ ਠੀਕ ਰਾਮਨੌਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਕੋਈ ਡੂੰਘਾ ਭੇਦ ਹੈ। ਰਾਮਨੌਮੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਰਾਮਨੌਮੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ) ਵੀ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ? ਕਾਕਾ ਮਹਾਜਨੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਮੁੱਖ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹਰੀਦਾਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਗੁਣ-ਗਾਣ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਰ ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਵਰਚਿਤ 'ਰਾਮ ਆਖਿਯਾਨ', ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਮ-ਜਨਮ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ, ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹਰਮੋਨੀਅਮ ਨਾਲ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮਾਈ ਸੁੰਠਵੜਾ (ਸੌਂਠ ਦਾ ਸ਼ੱਕਰ ਵਾਲਾ ਚੂਰਨ) ਬਣਾ ਦੇਵੋਗੀ। ਤਾਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਫਟਾਫਟ ਹੀ ਬਾਬਾ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਤਾਂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਸੀ ਕਿ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਕੀ-ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨੇ ਮਹਾਜਨੀ ਨੂੰ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਉਥੇ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ?" ਇਸ ਅਚਨਚੇਤ ਸੁਆਲ ਨਾਲ ਮਹਾਜਨੀ ਘਬਰਾ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਾ ਸਮਝਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਖੜੇ ਰਹੇ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਨੇ ਭੀਸ਼ਮ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ "ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?" ਭੀਸ਼ਮ ਨੇ ਰਾਮਨੌਮੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਾਬਾ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਾ ਨੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸਭ ਭਗਤ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਰਾਮ-ਜਨਮ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮਾਈ ਨੇ ਇਕ ਪੰਝੂੜਾ ਲਿਆ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਆਸਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਤਸਵ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਭੀਸ਼ਮ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਮਹਾਜਨੀ ਹਰਮੋਨੀਅਮ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਉਦੋਂ ਬਾਬਾ ਨੇ ਮਹਾਜਨੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਇਥੇ ਮਹਾਜਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਗੇ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਬਾ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਨੇ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ, "ਇਹ ਸਭ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਪੰਝੂੜਾ ਕਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ?" ਮਹਾਜਨੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਮਨੌਮੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪੰਝੂੜਾ ਇਥੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨੇ ਨਿੰਬਰ ਉਪਰੋਂ ਦੋ ਹਾਰ ਚੁੱਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹਾਰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਕਾ ਜੀ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਭੀਸ਼ਮ ਦੇ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਾਰਾਮ' ਦੀ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਈ, ਕੀਰਤਨ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗੁਲਾਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਝੁੰਮ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਇਕ ਗਰਜਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਪਈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਗੁਲਾਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਲਾਲ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਬਾਬਾ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਇਕਦਮ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਅਪਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਡਰ ਕੇ ਸਹਿਮ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ

ਭਗਤ ਭਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਿਉਂ ਮਨਾਉਂਦੇ। ਬਾਬਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸਮਝਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਮ ਦਾ ਜਨਮ-ਦਿਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਵਣ ਦਾ ਨਾਸ਼, ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਦੇ ਲਈ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਉਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸ਼ਿਰਡੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਏ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮਾਈ ਵੀ ਡਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਬਾਬਾ ਪੰਘੂੜਾ ਨਾ ਤੋੜ-ਫੋੜ ਦੇਣ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਕਾ ਮਹਾਜਨੀ ਨੂੰ ਪੰਘੂੜਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਨੇ ਪੰਘੂੜਾ ਚੁੱਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਮਹਾਪੂਜਾ ਅਤੇ ਆਰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਕਾਕਾ ਮਹਾਜਨੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਕੋਲੋਂ ਪੰਘੂੜਾ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜੇ ਉਤਸਵ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੋਪਾਲਕਾਲਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਨੇ ਪੰਘੂੜਾ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਦਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਪੌਹਾ ਇਕ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਹ ਭਾਂਡਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਾਂਗ ਉਹ ਪੌਹਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਗਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਰਾਮਨੌਮੀ ਉਤਸਵ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਦੋ ਝੰਡਿਆਂ ਦਾ ਜਲੂਸ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਦਾ ਜਲੂਸ ਬਹੁਤ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਰਸ ਰਾਮਨੌਮੀ ਦੇ ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ (ਸੰਨ 1912) ਤੋਂ ਰਾਮਨੌਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮਾਈ ਨੇ ਚੇਤ ਦੇ 11ਵੇਂ ਦਿਨ ਤੋਂ ਨਾਮ ਸਪਤਾਹ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। (ਲਗਾਤਾਰ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਸੱਤ ਦਿਨ ਤਕ ਭਗਵਤ ਨਾਮ ਲੈਣਾ 'ਨਾਮ-ਸਪਤਾਹ' ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ)। ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਮਨੌਮੀ ਦਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹਰੀਦਾਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਫੇਰ ਆਈ, ਪਰ ਉਤਸਵ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਪੰਜ-ਛੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਜਨੀ ਦੀ ਬਾਲਾ ਬੁਵਾ ਨਾਲ ਅਚਾਨਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਬੁਵਾ ਸਾਹਿਬ 'ਆਧੁਨਿਕ ਤੁਕਾਰਾਮ' ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਸੰਨ 1913 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰੀਦਾਸ (ਸਤਾਰਾਂ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਾਲਾ ਬੁਵਾ ਸਾਤਾਰਕਰ) ਬਰਹਦ ਸਿੱਧ ਕਵਟੇ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਪਲੇਗ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹਰੀਦਾਸ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਉਹ ਸ਼ਿਰਡੀ ਆਏ। ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦਿਕਸ਼ਿਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਬਾਬਾ ਕੋਲੋਂ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਾ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਨ 1914 ਤੋਂ ਹਰੀਦਾਸ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਬਾਬਾ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੱਲ ਕਰ

ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਸਗਣ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਵੰਗ ਨਾਲ ਸਫਲਤਾ, ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਸੰਨ 1912 ਤੋਂ ਉਤਸਵ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਣ ਲੱਗੀ। ਚੇਤ 8-12 ਤਾਰੀਕ ਤਕ ਸ਼ਿਰਡੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਐਨੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ, ਲੱਗਦਾ ਮੱਧੂਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮਾਈ ਦੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਸਦਕੇ ਸ਼ਿਰਡੀ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਮਿਲਿਆ। ਜਾਇਦਾਦ ਵੀ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧਣ ਲੱਗੀ। ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ, ਪਾਲਕੀ, ਰੱਬ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਭਾਂਡੇ, ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਆਦਿ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਤੋਹਫੇ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਉਤਸਵ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਾਥੀ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਜਾਇਦਾਦ ਬਹੁਤ ਵਧੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਘ੍ਰਿਣਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਧਾਰਣ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਲੂਸ ਅਤੇ ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਿਲ-ਜੁਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਲੜਾਈ-ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 5000-7000 ਦੇ ਲਗਭਗ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਸਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 75,000 ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਵੀ ਕਦੀ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਫੈਲੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਦੰਗਾ ਹੋਇਆ।

ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਰਸ ਜਾਂ ਮੇਲਾ ਭਰਵਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਗੁੰਡ ਨੂੰ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਪੱਥਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਚੋਰਸ ਕਰਵਾਏ। ਪਰ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ੋਭਾ ਤਾਂ ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਚਾਂਦੋਰਕਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫ਼ਰਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦਿਕਸ਼ਿਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਸ਼ਿਰਡੀ ਦੇ ਭਗਤ ਮਹਾਸਾਧਿਤ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਿਲ ਗਈ ਅਤੇ ਇਕ ਰਾਤ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਸਾਰਾ ਫ਼ਰਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ। ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਬਾਬਾ ਇਕ ਟਾਟ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਉਪਰ ਹੀ ਬੈਠਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਉਸ ਟਾਟ ਦੇ ਟੋਟੇ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਉਸਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੱਦੀ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸੰਨ 1911 ਵਿਚ ਸਭਾ ਮੰਡਪ ਵੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦਿਕਸ਼ਿਤ ਵਿਹੜੇ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਉਸ ਉੱਪਰ ਛੱਤ ਬਣਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਕਾਫ਼ੀ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਖੰਬੇ ਅਤੇ ਕੈਂਚੀਆਂ ਮੁੱਲ ਲਈਆਂ ਅਤੇ

ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਿਨ-ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਖੰਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਗੱਡੇ। ਜਦੋਂ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਚਾਵੜੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਇਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖੰਬਾ ਫੜ ਕੇ ਪੁੱਟਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਤਿਆ ਦਾ ਸਾਫਾ ਉਤਾਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਕੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਗਿਆਰੇ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਅੱਖ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰ ਗਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਭਾਗੋ ਜੀ ਸ਼ਿੰਦੇ (ਬਾਬਾ ਦੇ ਇਕ ਕੋੜੀ ਭਗਤ) ਕੁਝ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਧਵਰਾਵ ਦੀ ਵੀ ਇਹੀ ਗਤਿ ਹੋਈ। ਬਾਬਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਵੱਟੇ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗੇ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ, ਉਸਦੀ ਇਹੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਗੁੱਸਾ ਠੰਡਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਬਾਬਾ ਨੇ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਇਕ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਪਟਕਾ ਖਰੀਦ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾਤਿਆ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਦਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਅਜੀਬ ਵਿਹਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਅਨਜਾਣ ਕਾਰਨ ਬਾਬਾ ਏਨਾ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਤਿਆ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਕਿਉਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ? ਬਾਬਾ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਲਿਖਾਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਛੱਡਾਂ? ਇਸ ਲਈ ਜਿਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨਾਲ ਉਹ ਯਾਦ ਆਈ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗਾ। ਅਗਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ, ਇਸਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ, ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਈਂਨਾਥ ਨੂੰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉ : ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਉ।

ਸਪਤਾਹ ਪਾਰਾਯਣ : ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ਰਾਮ

